

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

81. Hic Panormi à Thesaurario Regni expediuntur Militibus quædam
libranciae, quæritur, an emi possint dimidio pretio, si difficilis sit solutio?
Idem etiam quæritur de omnibus aliis chirographis. Ex ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

quod pretium habent, quam si à mercatoribus vendentur. Sic etiam minutim res maioris venditur, quam in magna quantitate. Et ratione copia, merces, quae simul emuntur, possunt emi minoris. Et sic de similibus.

2. His ita suppositis dico, quod res pluris venduntur in officina mercatoris quasi, & rogati, quam cum quis per se, vel per proxenetas emptores quarit, & rogat. Vide Caietanum in 2. 2. q. 77. n. 1. Lessius lib. 2. c. 21. dub. 4. n. 33. Ioannes Salas tr. de empt. & vend. dub. 2. §. 5. n. 3. Bonac. de contract. disp. 3. q. 2. punct. 4. n. 2. 1. & Emmanuel Sà verb. Empio. n. 4. asserunt, merces vitroneas vilescere pro tertia parte. Imò Palacios, quem sequitur Bartholomaeus à S. i. aucto in specul. Confess. disp. 6. q. 10. n. 9. Salas, & Rebellus p. 2. lib. 9. q. 1. n. 36. in Caiet. verb. Empio. c. 1. dixit, pallium, quod in officina mercatoris valet quatuor aureos ab emptore rogato posse emi duobus. Et ratio est, quia talis modus vendendi indicat copiam mercium, & paucitatem emptorum. Ex hoc apparet decisio quae sit, scilicet, illum veltum iuste fuisse emptam quadraginta, licet valeret sexaginta aureos: nam, ut est dictum, merces vitroneae vilescunt pro tertia parte.

RESOL. LXXIX.

Qui pro censu imposto ad rationem quinque pro centenario decem tantum uncias octoginta, rogatus tamen emere à venditore, quasuis à me, an teneatur ad restitutionem? Et explanatur, quantum res vitroneae vilescere. Ex p. 1. tr. 8. Ref. 6.

S. 1. R. Elpondi negatiue ex autoritate Nauarri, & Syluestri, quos citat, & sequitur Ioannes de la Cruz in direct. conscient. p. 1. pra. 7. §. 6. dub. 2. concl. 3. ubi sic asserit. [Potest quis emere censum iam impostum minoris pretij taxae, etsi non sit periculosus, si ad id per venditorem rogatur: quia merces vitroneae vilescunt.] Ita ille. Quantum vero vilescant, respondent Doctores, vilescere pro tertia parte. Ita Caietanus in 2. 2. q. 77. n. 1. Salas tr. de empt. dub. 2. §. 5. n. 3. Filliucius tom. 2. tr. 3. §. c. 4. n. 70. Lessius lib. 2. c. 21. dub. 4. n. 33. & alij. Imò non desunt, ut nos mihi notauimus, qui etiam asserunt, vilescere pro medietate. Vide Turrianum tom. 2. disp. 57. dub. 6. n. 1. Bonacinam de contract. disp. 3. q. 2. punct. 4. n. 23. Valquez Opusc. de restit. c. 5. §. 1. dub. 10. m. 61. Molfesum in sum. tom. 2. tract. 12. c. 5. n. 109. Pitigianum in 4. 10. 2. dist. 1. §. 2. n. 3. Salonium in 2. 2. 10. 2. q. 88. a. 2. c. n. 23. Ledelnam in sum. 10. 2. tract. 8. c. 32. concl. 6. Bañez de iust. q. 77. a. 1. dub. 1. conc. 1. & alios.

RESOL. LXXX.

An chirographa, seu credita immatura emi, & extinguuntur possunt minori pretio, non solum à tertia persona, sed etiam ab ipsomet debitore? Quod est dicere an ius, g. ad centum aureos soluendos intra annum, possint modo emi ab aliquo, vel ab ipso debitore minoris, ut 96. vel 97? Ex p. 1. tract. 8. Ref. 49.

S. 1. S. Ecluso lucro cessante, aut damno emergente, vel si difficilis, vel ambigua non sit solutio, usurarium esse hanc emptionem, communiter affirmant Doctores. Hi sunt Reginaldus in praxi. tom. 2. lib. 2. §. c. 18. n. 3. 12. Lessius lib. 2. c. 21. dub. 8. n. 71. Turrianus in 2. 2. 10. 2. disp. 57. dub. 9. n. 3. Azorius p. 3. lib. 8. c. 10. §. 5. Rebellus lib. 9. q. 13. p. 2. Valentia 10. 3. disp. 5. q. 10. punct. 2. Salas tr. de empt. dub. 39. & tr. de usuris, dub. 37. Sotus de iust. lib. 6. q. 4. a. 1. D. Antoninus p. 2. tit. 1. c. 8. §. 3. & Angelus verb. usura, §. 63. Syluester verb. usura, 2. q. 14. Tom. V I.

Gabriel in 4. dist. 65. q. 1. dub. 4. & alij. Nam ius ad centum, cum certa sunt, tanti valet, quam centum praesentia, licet quia sola temporis expectatio daret valorem rei, quod concedere, est visuris sanam aperire. Adde, quod ex ista sententia sequerentur varia incommoda, ut, verbi gratia, si postulare à mercatore mutuo centum, posset ille dicere: Nolo mutuari tibi centum, sed emere solum ius ad centum, à te recipienda post annum per nonaginta, quae nunc tibi exhibebo. Sed iste contractus esset visurarius. Ergo:

2. At, licet haec sententia sit communior, & probabilior; contraria tamen opinio, probabilis mihi videtur, sicut etiam vii a est Paulo Layman in Theol. mor. lib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 17. §. 1. n. 3. Maldero in 2. D. Thomae tr. 5. c. 2. dub. 5. & Philiaro de offi. S. 1. ord. p. 2. lib. 5. c. 13.

3. Et probatur: nam pecunia praesens magis aestimatur, quam futura: sicut chirographa, seu iura, minoris aestimantur, quam praesens pecunia: minus enim est actionem habere ad rem, quam rem ipsam habere, minus, ff. de reg. iur. Ergo dicta chirographa, & iura licite possunt minoris emi. Accedit, quod huiusmodi contractus non est mutuus, sed emptio, & venditio: nam ius ad rem potest emi, sicut emitur ius transeundi per aliquod agrum.

4. Nec valet dicere, quod ius ad centum sunt ipsa centum: quoniam certum est, quod ius ad rem aliquo modo distinguitur ab ipsa re. Et sic hanc opinionem sequuntur Caietanus in Usura, lib. fin. Armilla verb. Usuras n. 50. Emmanuel Sà verb. Debitum, n. 20. Nanarrus c. 17. n. 33. & ex Neotericis Fabet de restit. in 4. sem. dist. 15. q. 2. disp. 47. c. 4. n. 113. & illam publice docuit Louanij Cardinalis Bellarminus, ut notat Lessius, ubi supra n. 66. qui etiam pro hac opinione citat Panormitanum, & Innocentium in c. ciuitates de usuris. Et nouissime Petrus Ledelma in sum. 10. 2. c. 3. tract. 8. fol. mihi 475. col. 2. asserit, post factum hanc sententiam non esse damnandam. Sed, si haec sententia est probabilis, ut reuera est, non solum post factum, sed etiam ante factum est approbanda. Vnde Ioannes Azorius p. 3. lib. 8. c. 10. q. 5. licet opinioem contrariam, tanquam probabilioem, & tutioem, amplectatur, asserit tamen, quod si quis Orientani, & Nauarri sententiam sequatur, eum minime condemnandum arbitratur: & sic etiam ego puto. Vide Fernandez in suo exam. Theol. p. 1. c. 15. §. 1. n. 10. & Tolentum lib. 5. c. 31. n. 4.

RESOL. LXXXI.

Hic Panormi Thesaurario Regni expediuntur militibus quadam librancia, quaeritur, an emi possint dimidio pretio, si difficilis sit solutio? Idem etiam quaeritur, de omnibus aliis chirographis. Ex p. 1. tr. 8. Ref. 50.

S. 1. M. Alderus in 2. 2. tractatu 5. cap. 7. dubio 5. v. etiam noster Molfesius in summa, tom. 2. tractatu 12. cap. 5. num. 119. & Ioannes Salas tr. de usur. dub. 27. n. 8. partem amplectuntur negantem. [Si enim tibi, ait Malderus, liceret, hanc libranciam emere dimidio, quia, quamuis tu non habeas periculum, molestiam, aut interesse in obtinenda solutione; alij tamen communiter habeant, & quidam talia, ut ab eis liberari vulgò aestimeret dimidio eius, quod continet chirographum; etiam in actionibus aliis emendis passim habebitur ratio, non illius tantum interesse, & periculi, quod emptor subit; sed illius, quod alij subitent. Atqui communior opinio non respicit ad ista incommoda, nisi quatenus in particulari locum habent in hoc emptore. Igitur huiusmodi emptor committeret iniustitiam cū obligatione restituendi, si plus deduxerit, quam reuera in particulari aquo se expectatio, & sollicitatio illius debiti

habitura sit incommodi, molestia, periculi, sed incertitudinis in aestimatione summa cum nonnulla compensatione oneris, quod situm est in obligatione hoc pro altero curandi ad eius instantiam.] Hac Malderus.

2. Sed, licet hac opinio sit probabilis, mihi tamen contraria probabilior videtur, quam sequuntur Layman in *Theol. mor. lib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 17. §. 5. n. 33.* Villalobos in *summ. 10. 2. sect. 2. 1. diffic. 8. n. 6.* Lessius lib. 2. cap. 2. 1. dub. 9. & Salas sibi contrarius *tr. de empt. dub. 40.* Bonacina *de contr. disp. 3. 9. 3. punct. 10. num. 4.* & ante illos Ludovicus Molina *de iust. tr. 2. disp. 361. n. 4.* Afferunt enim hi Doctores, quod quando aliquis sua industria apud Principem facile impetrabit solutionem, potest chirographum emere dimidio, si interesse, periculum, incertitudo, & molestia, quae alius communiter subire deberet in hac actione profutura, iudicio aliorum aestimentur pertingere ad chirographi, seu librancie dimidium. Et ratio est, quia, ut ait Bonacina, & alij, ubi supra, iustum pretium rei emptae non est, quanti res valet emptori; sed, quanti in se valet, aut quanti valet ipsi creditori, consideratis certis circumstantiis. Cum ergo dicta chirographa venditori non valeant in totum ratione difficultatis, & exiguae spei, quam creditor habet illa recuperandi: sequitur, huiusmodi chirographa minoris emi posse.

3. Confirmatur, ait Lessius *n. 76.* quia haec chirographa, cum non habeant pretium lege taxatum, illud est assignandum ex communi aestimatione. Vnde, si Princeps Turcarum tibi debeat centum aureos, nullaque, vel parua sit spes obtinenda solutionis; fas est hoc debitum emere paruo pretio, verbi gratia, centum, vel quinquaginta, etiamsi emptor facile integram solutionem obtinebit: hoc enim est tribuendum suae industriae, & bonae fortunae. Et sic ego aliquas Apodixas Tabulae huius civitatis, ut vocant, *del conto a parte. & della Corre.* difficilis exactionis, olim sapientius consului minoris emi posse Salua, &c.

RESOL. LXXXII.

An gemmas insignes, canes, falcones, picturas antiquas, & similia, quae non habent pretium taxatum à Principe, vel à communi hominum aestimatione, possit venditor vendere eo pretio, quo voluerit? Ex p. 1. tr. 8. Resol. 56.

Sup hoc infra in Res. 91. §. Sepri. mo, & §. Ad sepi. mu. 6.

§. 1. **Q**uidam negant: ita Lessius *lib. 2. c. 2. 1. dub. 3. n. 16.* Nauarius *c. 2. 7. n. 2. 8.* & alij. Probatur primo: quia qualibet res vendi debet iusto pretio; sed iustum pretium earum rerum, quae nec lege, nec communi aestimatione taxatae sunt, sumendum est iudicio prudentis mercatoris, qui spectatis circumstantiis ad rei valorem facientibus, eam aestimat. Ergo non est licitum tanti has res vendere, quanti vendi possunt. Secundò, iudicium, quo iudicatur aliqua res tanti valere debet esse prudens: sed nemo potest prudenter iudicare rem aliquam valere tanti, ex eo, quod venditor tanti velit vendere: ergo, &c. Hanc sententiam communiter sequuntur omnes.

2. Sed contrariam tenet Sotus *de iust. lib. 6. q. 2. a. 3.* Valentia *10. 3. disp. 5. q. 20. punct. 2.* Emmanuel Sa. *verb. Venditio. num. 14.* & nouissime Reginaldus *in praxi. lib. 25. cap. 16. sect. 4. num. 286.* ubi ait: (Illa verò: quae allata sunt in contrarium, nimirum, quod res tantum valeat, quanti vendi potest; & quod vnusquisque in suis rebus sit moderator, & arbiter; Petrus a Navarra *lib. 3. cap. 2. num. 11.* notat vera esse solummodo in his rebus, quae nec lege, nec communi hominum aestimatione appreciari solent, ut sunt gemmae, capilli, accipitres, canes venatici, equi pretiosi, & alia, quae venduntur ad splendorem, decorem, delicias, & voluptates: pro talibus enim, seclusis fraude, & metu, potest tantum accipi in pretium, quantum venditor arbitratus fuerit, & emptor

sciens, & prudens dare consenserit. Etenim, si nulla sit eiusmodi rerum indigentia in Republica, nec vlla necessitas ad nobilitatis in ea splendorem, sed tantum ad curiositatem pertineant, iustum pretium earum non aliter determinatur, quam aestimatione ementis, qui illas tanti facit, ut putet pertinere ad nobilitatis suae, ac diuitiarum splendorem, dare tale pretium.) Hac ex Navarra Reginaldus, ex quibus patet responsio ad postquam dubitationem.

RESOL. LXXXIII.

An si in fesse herbarum, olerum, vel lignorum, quae ad cibum hominum, vel ad pabulum animalium, vel ignem venduntur, inueniatur herba magne virtutis ignorata, possit emi pretio currenti?

Et inferri, quod qui sciret in alterius fundo latere thesaurum, vel venam pretiosi metalli, vel fontem delitescentem possit illum emere non maiori pretio, sed pretio currenti.

Idem dicendum est de lapidibus pretiosis, gemmis, & similibus. Ex p. 1. tr. 8. Resol. 79.

§. 1. **N**egatiue respondet Turrrianus *in 2. 2. tom. 2. disp. 58. dub. 4. n. 6.* Et rationem adducit: quia emens debet manifestare venditori ignorantiam valorem rei venditae: ut si quis vili pretio lapidem pretiosum venderet, tenetur emptor manifestare valorem lapidis, quando illum agnoscit. Ergo & in nostro casu idem dicendum erit: ignorantia enim vendentis non aufert pretium, quod res habet secundum communem aestimationem eorum, quorum iudicio in qualibet negotiatione assignandum est pretium.

2. Sed, his non obstantibus, aduersus Turrrianum stant fere omnes Doctores: & ita docet Molina *10. 2. tr. 2. disp. 333.* Lessius *lib. 2. c. 81. dub. 11. n. 85.* & alij. Et ratio est: quia tota illa res, ad eum usum, quo vendi solet, non pluris aestimatur. Vnde ex his inferunt Doctores; quod, qui sciret, in alterius fundo latere thesaurum, vel venam pretiosi metalli, vel fontem delitescentem; possit illum emere, non maiori pretio, quam secundum externam superficiem valet: quia, licet pretium sumatur ex communi aestimatione; communiter tamen ager ille non aestimatur ratione thesauri, vel venarum: ergo licitum est illum emere pretio currenti.

3. Et ita contra Amillam, Angelum, & alios tenent Doctores citati, quibus adde Rebellium *p. 2. lib. 9. q. 5. n. 2.* & alios penes Salas, *de empt. dub. 26. n. 5.* qui etiam *n. 8.* ex multis recte notat, quod si in aliqua regione res aliqua parui aestimaretur, eamque ignorarent incolae; possit paruo emissit fecerunt Hispani, ementes aurum apud Indos: & si lapidarius esset ignota virtus alicuius lapidis pretiosi, qui scit illius valorem, potest communi pretio illum emere.

RESOL. LXXXIV.

An, qui vulgò vocantur Recatones, sunt obligati ad restitutionem?

Et inferri primo Mercatores, siue alios posse sine onere restitutionis impedire, ne aliunde ab aliis merces in ciuitatem portentur, dummodo non efficiant fraude, miris, &c. sed ex sua industria, & bonis artibus?

Secundò, posse quemlibet suppressere merces suas, et si quis ad tempus opportunum, quo eas maiori pretio vendat.

Tertiò, excusantur transferentes viticum extra territorium, etiamsi ob id pretium notabiliter augeatur? Ex p. 1. tr. 8. Resol. 27.

§. 1.